

**ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ТА ПРИКЛАДИ
ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДДІВ, ПРОКУРОРІВ,
СПІВРОБІТНИКІВ ПОЛІЦІЇ
ТА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ**

**Законодавство, практика,
прикладні за видами порушень**

Харків
«Право»
2020

УДК 342.95:351.74(477)
П68

Упорядник *С. Г. Туманов*

Правові підстави та приклади притягнення до дисциплінарної П68 відповідальності суддів, прокурорів, співробітників поліції та державних службовців. Законодавство, практика, приклади за видами порушень / [упоряд. С. Г. Туманов]. – Харків : Право, 2020. – 680 с.

ISBN 978-966-937-840-8

Дана книга висвітлює законодавче визначення та практичне застосування питань притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів, прокурорів, співробітників поліції та державних службовців.

Уміле застосування положень чинного законодавства у випадку реальних порушень, а не з метою тиску є інструментом як виправлення конкретних порушень в конкретному випадку, так і інструментом для виховання інших в сенсі невідворотності дисциплінарної відповідальності.

Книга буде корисною як для фахових юристів, так і всіх інших, хто зіткнувся з неналежним виконанням судьями, прокурорами, співробітниками поліції та державними службовцями своїх посадових обов'язків.

УДК 342.95:351.74(477)

ISBN 978-966-937-840-8

© Туманов С. Г., упорядкування, 2020
© Оформлення. Видавництво «Право», 2020

ПРИТЯГНЕННЯ СУДДІВ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ



ЗАКОН УКРАЇНИ

Про судоустрій і статус суддів

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст. 545)

Стаття 106. Підстави дисциплінарної відповідальності судді

1. Суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного провадження з таких підстав:

1) умисне або внаслідок недбалості:

а) незаконна відмова в доступі до правосуддя (у тому числі незаконна відмова в розгляді по суті позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги тощо) або інше істотне порушення норм процесуального права під час здійснення правосуддя, що унеможливило реалізацію учасниками судового процесу наданих їм процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків або призвело до порушення правил щодо юрисдикції або складу суду;

б) незазначення в судовому рішенні мотивів прийняття або відхилення аргументів сторін щодо суті спору;

в) порушення засад гласності і відкритості судового процесу;

г) порушення засад рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом, змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;

г) незабезпечення обвинуваченому права на захист, перешкоджання реалізації прав інших учасників судового процесу;

д) порушення правил щодо відводу (самовідводу);

2) безпідставне затягування або невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом, зволікання з виготовленням вмотивованого судового рішення, несвоєчасне надання суддею копії судового рішення для її внесення до Єдиного державного реєстру судових рішень;

3) допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, зокрема в питаннях моралі, чесності, непідкупності, відповідності способу життя судді його статусу, дотримання інших норм суддівської етики та стандартів поведінки, які забезпечують суспільну довіру до суду, прояв неповаги до інших суддів, адвокатів, експертів, свідків чи інших учасників судового процесу;

4) умисне або внаслідок грубої недбалості допущення суддею, який брав участь в ухваленні судового рішення, порушення прав людини і основоположних свобод або інше грубе порушення закону, що призвело до істотних негативних наслідків;

5) розголошення суддею таємниці, що охороняється законом, у тому числі таємниці нарадчої кімнати, або інформації, що стала відомою судді під час розгляду справи у закритому судовому засіданні;

6) неповідомлення суддею Вищої ради правосуддя та Генерального прокурора про випадок втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, у тому числі про звернення до нього учасників судового процесу чи інших осіб, включаючи осіб, уповноважених на виконання функцій держави, з приводу конкретних справ, що перебувають у провадженні судді, якщо таке звернення здійснено в інший, ніж передбачено процесуальним законодавством спосіб, упродовж п'яти днів після того, як йому стало відомо про такий випадок;

7) неповідомлення або несвоєчасне повідомлення Ради суддів України про реальний чи потенційний конфлікт інтересів судді (крім випадків, коли конфлікт інтересів врегульовується в порядку, визначеному процесуальним законом);

8) втручання у процес здійснення правосуддя іншими суддями;

9) неподання або несвоєчасне подання для оприлюднення декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в порядку, встановленому законодавством у сфері запобігання корупції;

10) зазначення в декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, завідомо неправдивих відомостей або умисне незазначення відомостей, визначених законодавством;

11) використання статусу судді з метою незаконного отримання ним або третіми особами матеріальних благ або іншої вигоди, якщо таке правопорушення не містить складу злочину або кримінального проступку;

12) допущення суддею недоброчесної поведінки, у тому числі здійснення суддею або членами його сім'ї витрат, що перевищують доходи такого судді та доходи членів його сім'ї; встановлення невідповідності рівня життя судді задекларованим доходам; непідтвердження суддею законності джерела походження майна;

13) ненадання інформації або надання завідомо недостовірної інформації на законну вимогу члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та/або члена Вищої ради правосуддя;

14) непроходження курсу підвищення кваліфікації в Національній школі суддів України відповідно до направлення, визначеного органом, що здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів, або непроходження подальшого кваліфікаційного оцінювання для підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді, або непідтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді за результатами цього кваліфікаційного оцінювання;

15) визнання судді винним у вчиненні корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, у випадках, установлених законом;

16) неподання або несвоєчасне подання декларації родинних зв'язків суддею в порядку, визначеному цим Законом;

17) подання у декларації родинних зв'язків судді завідомо недостовірних (у тому числі неповних) відомостей;

18) неподання або несвоєчасне подання декларації доброчесності суддею в порядку, визначеному цим Законом;

19) декларування завідомо недостовірних (у тому числі неповних) тверджень у декларації доброчесності судді.

2. Скасування або зміна судового рішення не має наслідком дисциплінарну відповідальність судді, який брав участь у його ухваленні, крім випадків, коли скасоване або змінене рішення ухвалено внаслідок умисного порушення норм права чи неналежного ставлення до службових обов'язків.

**Умисна або внаслідок недбалості незаконна відмова
в доступі до правосуддя**

**УКРАЇНА
ВИЩА РАДА ПРАВОСУДДЯ
ТРЕТЯ ДИСЦИПЛІНАРНА ПАЛАТА
РІШЕННЯ**

7 листопада 2018 року

Київ

№ 3361/Здп/15–18

Третя Дисциплінарна палата Вищої ради правосуддя у складі головуєчого – Мамонтової І. Ю., членів Гречківського П. М., Мірошниченка А. М., Овсієнка А. А., заслухавши доповідача – члена Третьої Дисци-

плінарної палати Вищої ради правосуддя Худика М. П., розглянувши дисциплінарну справу, відкриту за скаргою Фівкіна Петра Миколайовича стосовно судді Жовтневого районного суду міста Харкова Єрмоленко Вікторії Борисівни,

встановила:

13 вересня 2017 року до Вищої ради правосуддя за вхідним № Ф-5916/0/7–17 надійшла дисциплінарна скарга Фівкіна П. М. щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності судді Жовтневого районного суду міста Харкова Єрмоленко В. Б.

Ухвалою Третьюї Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 15 серпня 2018 року № 2619/Здп/15–18 стосовно судді Єрмоленко В. Б. за вказаною скаргою відкрито дисциплінарну справу.

Про засідання Третьюї Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя 7 листопада 2018 року суддя Єрмоленко В. Б. повідомлялась своєчасно та належним чином шляхом надсилання їй повідомлення на адресу суду за собами поштового зв'язку та розміщення відповідної інформації на офіційному веб-сайті Вищої ради правосуддя, проте на засідання не з'явилась, надіславши клопотання із проханням розглядати дисциплінарну справу за її відсутності.

Третя Дисциплінарна палата Вищої Ради правосуддя, заслухавши доповідача – члена Третьюї Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя Худика М. П., дослідивши матеріали дисциплінарної справи, письмові пояснення судді, дійшла висновку про наявність підстав для притягнення судді Жовтневого районного суду міста Харкова Єрмоленко В. Б. до дисциплінарної відповідальності з огляду на таке.

Постановою Верховної Ради України від 19 червня 2003 року № 1016-IV Єрмоленко Вікторія Борисівна обрана на посаду судді місцевого Орджонікідзевського районного суду міста Харкова безстроково, Указом Президента України від 6 вересня 2013 року № 503/2013 переведена на роботу на посаді судді Жовтневого районного суду міста Харкова.

У листопаді 2016 року Фівкін П. М. звернувся до Жовтневого районного суду міста Харкова із позовом до товариства з обмеженою відповідальністю «Юліс-А» (далі – ТОВ «Юліс-А») про захист прав споживача та стягнення моральної і матеріальної шкоди із клопотанням про звільнення від сплати судового збору на підставі статті 22 Закону України «Про захист прав споживачів». На обґрунтування позовних вимог Фівкін П. М. вказував, що працівник закладу громадського харчування (кафе) ТОВ «Юліс-А» під час обслуговування пролив на нього замовлену та оплачену ним гарячу каву, що спричинило пошкодження верхнього одягу та опік шкіри і завдало йому як матеріальної, так і моральної шкоди.

Відповідно до протоколу автоматизованого розподілу судової справи між суддями від 17 листопада 2016 року вказаний позов передано на розгляд судді Жовтневого районного суду міста Харкова Єрмоленко В. Б. (справа № 639/8603/16-ц).

Ухвалою від 21 листопада 2016 року суддя Єрмоленко В. Б. позовну заяву Фівкіна П. М. залишила без руху та надала строк для усунення її недоліків протягом 5 днів з моменту отримання позивачем копії вказаної ухвали.

Обґрунтовуючи залишення позовної заяви без руху, суддя Єрмоленко В. Б. вказала, що на порушення вимог статті 119 Цивільного процесуального кодексу України, у редакції, чинній на час розгляду справи (далі – ЦПК України), до позовної заяви не додано документа, що свідчить про сплату судового збору у встановленому законом розмірі, відмовивши таким чином у задоволенні клопотання позивача про звільнення від сплати судового збору, оскільки, за висновком судді Єрмоленко В. Б., правовідносини, що виникли між сторонами, Законом України «Про захист прав споживачів» не регулюються. Крім того, суддя Єрмоленко В. Б. зазначила, що позовні вимоги підлягають «конкретизації», оскільки позивач звертається до суду за захистом прав споживача, хоча позовні вимоги містять в собі вимогу про відшкодування як матеріальної, так і моральної шкоди, у зв'язку із чим суд позбавлений можливості вирішити питання про підсудність цієї справи відповідно до вимог статей 108, 110 ЦПК України.

30 листопада 2016 року Фівкін П. М. подав до суду заяву про усунення недоліків та уточнену позовну заяву про захист прав споживача і відшкодування завданих збитків та моральної (немайнової) шкоди.

Ухвалою від 2 грудня 2016 року суддею Єрмоленко В. Б. позовну заяву Фівкіна П. М. повернено, оскільки, на думку судді, позивачем не усунуто недоліків позовної заяви, зазначених в ухвалі від 21 листопада 2016 року.

Не погоджуючись із таким судовим рішенням, Фівкін П. М. оскаржив його в апеляційному порядку. Ухвалою апеляційного суду Харківської області від 11 січня 2017 року його апеляційну скаргу задоволено, ухвалу Жовтневого районного суду міста Харкова від 2 грудня 2016 року скасовано, справу направлено до того самого суду для продовження розгляду. Приймаючи таке рішення, суд апеляційної інстанції виходив із висновку, що Закон України «Про захист прав споживачів» поширюється на спірні правовідносини, і Фівкін П. М., який звернувся до суду за захистом своїх прав як споживача, звільнений від сплати судового збору як у частині відшкодування майнової, так і моральної шкоди на підставі статті 22 цього Закону.

20 січня 2017 року згідно з протоколом передачі судової справи раніше визначеному складу суду вказана справа надійшла до провадження судді Єрмоленко В. Б.

Ухвалою від 23 січня 2017 року суддею Єрмоленко В. Б. відкрито провадження у справі, при цьому позивача як споживача послуг звільнено від сплати судового збору за подання позову, що пов'язаний із порушенням його прав.

10 лютого 2017 року Фівкін П. М. подав до суду заяву про відмову від позову та просив закрити провадження у справі на підставі пункту 3 частини першої статті 205 ЦПК України, вказуючи, що відповідач у добровільному порядку задовольнив його позовні вимоги та сплатив суму відшкодування.

Ухвалою від 18 квітня 2017 року суддя Єрмоленко В. Б. позовну заяву Фівкіна П. М. залишила без розгляду, посилаючись на пункт 5 частини першої статті 207 ЦПК України.

Із таким судовим рішенням Фівкін П. М. не погодився та оскаржив його в апеляційному порядку, вказуючи в апеляційній скарзі про відсутність підстав для прийняття суддею Єрмоленко В. Б. рішення про залишення позову без розгляду, оскільки відповідної заяви з таким проханням він не подавав.

Ухвалою апеляційного суду Харківської області від 30 травня 2017 року апеляційну скаргу Фівкіна П. М. задоволено, ухвалу Жовтневого районного суду міста Харкова від 18 квітня 2017 року скасовано, питання передано на новий розгляд до того самого суду першої інстанції.

10 липня 2017 року суддя Єрмоленко В. Б. постановила ухвалу про закриття провадження у справі, прийнявши відмову позивача від позову.

У дисциплінарній скарзі Фівкін П. М. вказував, що суддя Єрмоленко В. Б., постановляючи ухвали про повернення позовної заяви та про залишення позовної заяви без розгляду у вказаній справі, допустила поведінку, що має ознаки дисциплінарних проступків, передбачених підпунктами «а», «б» пункту 1 частини першої статті 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а саме умисно або внаслідок недбалості незаконно відмовила у доступі до правосуддя (незаконна відмова в розгляді по суті позовної заяви) та допустила інше істотне порушення норм процесуального права під час здійснення правосуддя, що унеможливило учасниками судового процесу реалізацію наданих їм процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків, а також не зазначила у постановлених нею ухвалях мотивів неприйняття (відхилення) аргументів сторони щодо суті спору.

Скаржник зазначав, що на виконання ухвали від 21 листопада 2016 року ним подано до суду заяву про усунення недоліків від 30 листопада

2016 року, до якої додано уточнену позовну заяву, в якій детально обґрунтовано підстави звільнення позивача від сплати судового збору за подання позову відповідно до статті 22 Закону України «Про захист прав споживачів», а також підстави подання позовної заяви саме до Жовтневого районного суду міста Харкова відповідно до частини п'ятої статті 110 ЦПК України. Проте, незважаючи на усунення недоліків позовної заяви, суддя Єрмоленко В. Б. постановила ухвалу про повернення позовної заяви без зазначення будь-яких мотивів неприйняття (відхилення) аргументів позивача, що свідчить про незаконну відмову у доступі до правосуддя.

Крім того, автор скарги вказував на незаконність ухвали про залишення позовної заяви без розгляду, прийнятої без зазначення будь-яких мотивів відхилення аргументів позивача, який просив закрити провадження у справі та подав відповідну заяву про відмову від позову, а не про залишення позову без розгляду.

Статтею 4 Закону України «Про захист прав споживачів» в редакції, що діяла на день подання позову, серед прав споживачів закріплено право на належну якість продукції та обслуговування, а також право на відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок недоліків продукції (дефекту в продукції), відповідно до закону. При цьому у статті 1 цього Закону наведено значення таких термінів:

споживач – фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних із підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника;

продукція – будь-які виріб (товар), робота чи послуга, що виготовляються, виконуються чи надаються для задоволення суспільних потреб;

послуга – діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб;

недолік – будь-яка невідповідність продукції вимогам нормативно-правових актів і нормативних документів, умовам договорів або вимогам, що пред'являються до неї, а також інформації про продукцію, наданій виробником (виконавцем, продавцем).

Частиною третьою статті 22 вказаного Закону встановлено, що споживачі звільняються від сплати судового збору за позовами, які пов'язані з порушенням їх прав.

Зазначене правове регулювання та зміст позовної заяви свідчать, що Фівкін П. М. звернувся до суду за захистом своїх прав як споживача послуг (у зв'язку з неналежним задоволенням потреб у харчуванні), а тому звільнявся від сплати судового збору за подання позову та, як правильно кон-

статував суд апеляційної інстанції, були відсутні підстави вважати, що дія Закону України «Про захист прав споживачів» не поширюється на спірні правовідносини.

Відповідно до частини п'ятої статті 110 ЦПК позови про захист прав споживачів можуть пред'являтися також за зареєстрованим місцем проживання чи перебування споживача або за місцем заподіяння шкоди чи виконання договору. Частиною чотирнадцятою вказаної статті встановлено, що позивач має право на вибір між кількома судами, яким згідно з цією статтею підсудна справа, за винятком виключної підсудності, встановленої статтею 114 цього Кодексу.

Як вбачається з позовної заяви, Фівкін П. М. вказував, що відповідно до вимог частини п'ятої статті 110 ЦПК України та абзацу другого пункту 5 постанови Пленуму Верховного Суду України від 12 квітня 1996 року № 5 «Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів» звертається із позовом про захист прав споживача до суду за зареєстрованим місцем свого проживання, що підтверджував відповідними доказами.

Враховуючи предмет позову та доводи Фівкіна П. М. щодо подання позовної заяви до суду за зареєстрованим місцем його проживання, що вказувало на вибір позивачем суду, яким має розглядатися справа (за наявності альтернативи), будь-які труднощі, пов'язані з визначенням підсудності вказаної цивільної справи Жовтневому районному суду міста Харкова, були відсутні.

Постановляючи ухвалу про повернення позовної заяви від 2 грудня 2016 року, суддя Єрмоленко В. Б. не надала належної оцінки обставинам справи, не дослідила уточнену позовну заяву Фівкіна П. М. та не врахувала вимоги закону, які регулюють відносини у сфері захисту прав споживачів, в тому числі в частині звільнення споживачів від сплати судового збору за позовами, які пов'язані з порушенням їхніх прав, що призвело до необґрунтованого висновку про те, що недоліки позовної заяви позивачем не усунуто та що позовна заява підлягає поверненню особі, яка її подала.

У письмових поясненнях, наданих під час підготовки дисциплінарної справи до розгляду, суддя Єрмоленко В. Б. просила відмовити у притягненні її до дисциплінарної відповідальності, вказуючи, що під час вирішення питання про відкриття провадження у справі вона помилилася при визначенні характеру правовідносин та вважала, що норми спеціального Закону України «Про захист прав споживачів» не застосовуються у цій справі. Визнаючи свою неуважність при ознайомленні із позовною заявою Фівкіна П. М., суддя Єрмоленко В. Б. зазначила, що це зумовлено наявністю в її провадженні великої кількості справ (надмірним навантаженням), а також зауважила, що допущене нею порушення було усунуто через місяць після

повернення позовної заяви ухвалою апеляційного суду Харківської області від 11 січня 2017 року та не потягло для позивача негативних наслідків.

Проте наведені суддею Єрмоленко В. Б. доводи про надмірне суддівське навантаження, що зумовило допущення помилки під час вирішення питання про відкриття провадження у справі, не можуть бути прийняті до уваги з огляду на те, що позивачем неодноразово, як у первісній, так і в уточненій позовній заяві, заяві про усунення недоліків з посиланням на відповідні правові норми та позицію Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ зазначалось про його звільнення від сплати судового збору за подання позову про захист права споживача та заявлялось відповідне клопотання.

Настання негативних наслідків для особи, якій незаконно відмовлено у доступі до правосуддя, у зв'язку із такою відмовою, згідно з підпунктом «а» пункту 1 частини першої статті 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» не є обов'язковою умовою притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

Враховуючи встановлені під час розгляду дисциплінарної справи обставини, Третя Дисциплінарна палата Вищої ради правосуддя дійшла висновку, що суддею Жовтневого районного суду міста Харкова Єрмоленко В. Б. у зв'язку з постановленням ухвали про повернення позовної заяви від 2 грудня 2016 року у справі № 639/8603/16-ц внаслідок недбалості через неналежне ставлення до службових обов'язків незаконно відмовлено Фівкіну П. М. у доступі до правосуддя шляхом відмови в розгляді по суті позовної заяви.

Разом з тим, на переконання Третьої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя, помилкове прийняття суддею Єрмоленко В. Б. ухвали про залишення позовної заяви без розгляду від 18 квітня 2017 року (за наявності заяви позивача про відмову від позову та закриття провадження у справі у зв'язку із добровільним задоволенням позовних вимог), не є тим істотним порушенням норм процесуального права під час здійснення правосуддя, що унеможливило учасниками судового процесу реалізацію наданих їм процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків або призвело до порушення правил щодо юрисдикції або складу суду, а тому не може бути підставою дисциплінарної відповідальності судді.

Відповідно до підпункту «а» пункту 1 частини першої статті 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (у редакції, чинній на час розгляду вказаної судової справи) підставою дисциплінарної відповідальності судді в порядку дисциплінарного провадження є, зокрема, умисна або внаслідок недбалості незаконна відмова в доступі до правосуддя (у тому числі незаконна відмова в розгляді по суті позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги тощо).